

Ємчик О. Г.

Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

м. Луцьк

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Статтю присвячено визначенню та обґрунтуванню напрямів, етапів та форм залучення студентів до науково-дослідної роботи у процесі вивчення порівняльної педагогіки у закладі вищої освіти. Науково-дослідну діяльність визначено як взаємодію студентів і викладачів з метою поглиблення педагогічних компаративістських знань, умінь і навичок, отриманих в ході навчального процесу. Виділено два блоки в науково-дослідницькій діяльності студентів – навчально-дослідну та науково-дослідну роботу. Перша – включена в освітній процес і здійснюється в навчальний час, друга – виконується у вільний від занять час. Визначено завдання професійної підготовки студентів у напрямі порівняльно-педагогічних досліджень та актуальні науково-дослідні компетенції, що формуються у процесі вивчення порівняльної педагогіки у закладі вищої освіти: інформаційно-комунікативні, методологічні, теоретичні, емпіричні. Описано етапи студентського порівняльно-педагогічного дослідження: орієнтувальний, виконавчий, контрольний та коригуючий. Схарактеризовано способи залучення студентів у навчально-дослідну діяльність у процесі вивчення порівняльної педагогіки, а саме наукова дуель, case-study, педагогічні кросворди, порт фоліо, навчальні міні-дослідження, а також робота з зарубіжною художньою літературою. Доведено, що їх використання сприяє не тільки ефективному освоєнню студентами змісту навчальної дисципліни «Порівняльна педагогіка», а й формуванню готовності до використання методів наукового дослідження, здійснення професійної самоосвіти, передбаченої вимогами державного освітнього стандарту вищої освіти.

Ключові слова: науково-дослідна робота студентів, порівняльна педагогіка, порівняльно-педагогічне дослідження.

Постановка проблеми. Інтерес педагогічної спільноти до проблем освіти за кордоном сьогодні закономірний, оскільки ефективність освіти стала істотним показником рівня загального розвитку будь-якої країни. Вивчення конкретних явищ в різних сферах суспільного життя, в тому числі і в освіті, сприяє кращому розумінню тенденцій розвитку педагогіки. Таким чином, звернення до закордонних досліджень в контексті порівняльної педагогіки дає можливість глибше вивчити проблеми розвитку сучасної освіти, врахувати досвід інших країн в цій області.

В даний час політика в галузі освіти спрямована на її модернізацію, тобто пристосування до сучасних вимог підвищення якості освіти, оновлення змісту і методів навчання. У зв'язку з цим складається характеристика основних напрямків підвищення якості освіти в зарубіжній школі, а саме: відпрацювання оптимальної структури освіти, реалізація компетентнісного підходу, підвищення кваліфікації педагогів, а також розробка системи управління і контролю.

У порівняльних дослідженнях сьогодні виявлені закономірності розвитку освіти в Західній Європі – це багатоетапність, нерівномірність, національний характер і соціальна селективність освіти, її нерозривний зв'язок з іншими компонентами культури (ідеали, вірування, цінності, наука, мистецтво, традиції).

Компаративістами відзначається розширення предметної області порівняльної педагогіки. Довгий час в центрі її уваги перебували реальні процеси і явища в сфері освіти. Тепер поряд з цим все більш актуальним стає зіставлення різних теоретичних конструкцій, що лежать в основі освітньої політики і конкретної діяльності освітніх інститутів.

В сучасних умовах глобалізації освіти майбутні педагоги повинні бути компетентні в області аналізу і оцінки систем освіти різних країн, виділення позитивних і негативних аспектів запозичення зарубіжного педагогічного досвіду та міжнародної коаліції в сфері освіти. Тому, однією з найбільш важливих складових у підготовці майбутніх фахівців є залучення студентів до науково-дослідної діяльності у галузі педагогічної компаративістики, яка дозволяє розвивати аналітичні та творчі здібності, спонукає до пошуку і поглибленню знань, формує професійні та особистісні якості.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти порівняльно-педагогічних досліджень вивчали українські (В. Андрущенко, Н. Абашкіно, Т. Десятов, В. Жуковський, Т. Кошманова, В. Кемінь, О. Кузнецова, Н. Лавриченко, М. Лещенко, О. Лещинський, А. Максименко, О. Матвієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, С. Сисоєва, В. Червонецький, Б. Шуневич) та зарубіжні учені

(Р. Арноув, С. Ароновіц, С. Бадьора, Д. Бейкер, Е. Бражнік, М. Брей, Г. Джайро, П. Джонс, Г. Кедровіч, Дж. ЛеТендр, К. Моррісон, Я. Морітз, К. Торрес, Г. Феєбразер, К. Халас).

Формулювання мети статті та завдань. Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні напрямів, етапів та форм залучення студентів до науково-дослідної роботи у процесі вивчення порівняльної педагогіки у закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу статті. У процесі компаративного аналізу зіставляються між собою не педагогічні об'єкти як такі, а системи наукових знань про них, попередньо відібрані відповідно до ідентичних абстрактних моделей. Він порівнює заздалегідь розроблені сукупності теоретичних положень, що узагальнюють реальність одного порядку, які в більшості випадків відносяться до різних країн. Це дозволяє глибше зрозуміти педагогічні феномени, виділити відмінності, зумовлені конкретними умовами кожного суспільства, або, навпаки, абстрагуючись від цих відмінностей, встановити загальні закономірності і тенденції розвитку освіти.

В даний час визначено та класифіковано основні джерела порівняльної педагогіки, що становлять основу педагогічної компаративістики і підлягають методологічному та змістовному аналізу. До них відносяться законодавчі акти та урядові постанови, інструкції освітніх відомств і педагогічна документація, статистика народної освіти, навчальна і методична література, педагогічна та суспільно-політична періодика, матеріали міжнародних організацій, праці вітчизняних і зарубіжних вчених. Педагогічна компаративістика може використовувати інформаційні та аналітичні матеріали з демографії, етнографії, охорони здоров'я, правопорушень (що відносяться до освіти і виховання), результати соціологічних опитувань. Для міжнародних зіставлень в галузі освіти також важливим є аналіз кількісних показників, що дає можливість виявити певні міжнародні стандарти, на тлі яких добре помітні наші досягнення і недоліки. Це сприяє правильному і своєчасному визначенню пріоритетних напрямків освітньої політики.

У процесі професійної підготовки студентів педагогічних спеціальностей порівняльно-педагогічні дослідження дають змогу більш повно вивчити визначені ними проблеми, проаналізувати способи їх вирішення у педагогічних концепціях та підходах зарубіжних учених, виділяючи позитивне і негативне у вітчизняній практиці.

Під науково-дослідницькою діяльністю студентів у процесі вивчення порівняльної педагогіки розуміємо взаємодію студентів і викладачів з метою поглиблення педагогічних компаративістських знань, умінь і навичок, отриманих в ході навчального процесу. Так, виділимо два блоки в науково-дослідницькій діяльності студентів – навчально-дослідну та науково-дослідну роботу. Якщо перша включена в освітній процес і здійснюється в навчальний час, то друга виконується у вільний від занять час.

Зміст науково-дослідної діяльності студентів у процесі вивчення порівняльної педагогіки пов'язаний із розв'язанням освітніх проблем, пошуком раціонального рішення порівняльно-педагогічних науково-дослідних задач.

Мета науково-дослідної роботи студентів у процесі вивчення порівняльної педагогіки визначається завданнями їх професійної підготовки у цьому напрямі, які полягають в:

- поглибленні та розвитку професійних теоретичних порівняльно-педагогічних знань та їх застосування на практиці;
- прищепленні студентам навичок постановки та проведення самостійних порівняльно-педагогічних досліджень;
- залучення найбільш здібних студентів до розв'язання проблем освіти;
- створенні можливостей для вибору студентами наукового напрямку для прояву їхнього творчого потенціалу.

Таким чином, можна виділити наступні актуальні науково-дослідні компетенції, що формуються у процесі здійснення порівняльно-педагогічних досліджень в закладі вищої освіти:

- інформаційно-комунікативні (вміння пошуку, відбору, обробки, аналізу і передачі інформації щодо зарубіжного освітнього досвіду; вміння зрозуміти і

відтворити структуру тексту, уявити текст у вигляді вторинного документа (план, тези, анотація, рецензія, реферат, конспект, таблиці, схеми), цитувати, вміння відобразити порівняльний характер дослідження із збереженням наукового стилю мовлення, вміння брати участь в науковому діалозі, суперечці, дискусії, вміння самостійно здобувати власні знання і творчо застосовувати їх на практиці);

– методологічні (вміння визначити проблему, проаналізувати шляхи її рішення у зарубіжних підходах та системах освіти, уміння представити провідні концепції і структуру систем освіти зарубіжних країн;

– теоретичні (вміння аналізу і синтезу, індукції і дедукції, порівняння та зіставлення, абстракції і конкретизації, класифікації та систематизації, аналогії і узагальнення, теоретичного моделювання);

– емпіричні (вміння проводити паралелі, аналіз законодавства, спостереження і вивчати їх дані, вміння вивчати й узагальнювати досвід, вміння інтерпретації результатів порівняльного аналізу).

Вказуючи на універсальність будь-якої діяльності, в тому числі і науково-дослідної, можна виділити такі етапи студентського порівняльно-педагогічного дослідження:

1) Орієнтувальний, у процесі якого обираються правила та методи дослідження відповідно до поставленої мети;

2) Виконавчий, у ході якого вивчається об'єкт порівняльного дослідження, досягається певний результат;

3) Контрольний, під час якого відбувається порівняння досягнутого результату та мети;

4) Корируючий, що включає аналітичний огляд підсумкового контролю та приймається рішення про досягнення мети або повернення на попередній етап дослідження.

На сьогоднішній день існує велика кількість способів залучення студентів до науково-дослідної діяльності у ході освітнього процесу. Розглянемо ті, які використовуються в практиці викладання порівняльної педагогіки на

факультеті педагогічної освіти та соціальної роботи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Зупинимося на способах залучення студентів у навчально-дослідну діяльність.

Цікавий спосіб залучення студентів до навчально-дослідницької роботи у процесі вивчення порівняльної педагогіки – наукова дуель. Цей вид залучення студентів використовується нами під час вивчення розбіжностей у системах освіти різних країн, концепцій, на яких вони побудовані. Студенти відстоюють позицію кожної з країн. Наукова дуель носить переважно парний характер, тоді як слухачі повинні систематизувати аргументи кожного з тих, хто висловлюється і відзначати помилки, якщо такі є.

Даний механізм сприяє не тільки глибокому засвоєнню матеріалу, а й активізує пошукову діяльність для обґрунтування своєї позиції, сприяє отриманню досвіду наукової аргументації. Студентам необхідно звернутися до ідейно-теоретичних і соціальних витоків, підібрати наукову аргументацію для відстоювання своєї позиції. Студент повинен знати і розуміти не тільки свою точку зору, але і свого суперника.

Наступний спосіб залучення студентів до навчально-дослідної діяльності – case-study – метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань, ситуацій. Даний метод використовується нами в курсі порівняльної педагогіки для залучення в пошукову діяльність необхідної інформації, для розрахунку коефіцієнтів, побудови освітніх пірамід, складання педагогічних прогнозів і т.д.

Case-study дозволяє наблизити теоретичні знання до практики, імітувати професійну діяльність. Однак, цей метод також мають негативні риси, одним з яких є відсутність методичних розробок, тому викладачеві необхідно розробляти кейси самостійно.

Одним з найбільш часто використовуваних механізмів залучення студентів до навчально-дослідної роботи під час практичних занять з порівняльної педагогіки є педагогічні кросворди (їх складання і розгадування). Кросворди можуть залучити студентів до більш глибокого і детального вивчення тієї чи

іншої проблеми. Однією з різновидів такого навчально-дослідного завдання може виступати «кросворд навпаки», який передбачає не тільки наявність завдань, а й наявність відповідей. Завдання полягає в тому, щоб виявити допущену помилку.

Робота з художніми текстами зарубіжних та вітчизняних письменників, в яких необхідно знайти порівняльно-педагогічні терміни і ситуації, є ще одним із способів залучення студентів до навчально-дослідної роботи. Робота з текстами, як показує практика, дуже сильно зацікавлює студентів, мотивує їх до навчально-дослідницької діяльності і призводить не до простого заучування термінів, а до їх осмислення, вміння застосовувати теоретичні знання на практиці.

Метод портфоліо активно використовується в курсі «Порівняльна педагогіка» і дозволяє залучити студентів не тільки до аналізу літератури з проблеми, а й узагальнення даних, формулюванні висновків і рекомендацій на основі наявних матеріалів. Студенти-педагоги повинні зібрати статистичні дані з проблем сучасної освіти та її ланок і галузей, використовуючи різні джерела; написати есе на основі емпіричного матеріалу; скласти анкету за темою; провести анкетування; сформулювати рекомендації щодо поліпшення становища української освіти. Таким чином, студент досліджує той матеріал, який не запропонований авторами підручників.

Усвідомлення студентами специфіки компаративістських досліджень є основоположним моментом для подальшої організації їх самостійної роботи. Так, студентам, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта», пропонується звернутися до навчальних посібників або інтернет-ресурсів і встановити характер і причини наявних в країнах світу розбіжностей у віці надходження дітей у дошкільні заклади, в режимі їх роботи (тривалості перебування вихованців, наявності денного сну й ін.), відмінностей у вимогах до наповнюваності груп, їх вікового складу і т.п. Пошук відповідей на подібні конкретні питання, що стосуються організаційних аспектів діяльності зарубіжних освітніх установ, не викликає у студентів особливих труднощів,

проте результативність навчання підвищується, якщо кожен з них готує відповідь на одне із запитань, охоплюючи не менше 4-5 країн, а потім підгрупа студентів спільно презентує узагальнений і відображений в блок-схемі матеріал.

Логічним завершенням проведеної роботи стає виконання студентами навчальних міні-досліджень по заданій викладачем темі (наприклад, «Фактори розвитку галузі дошкільної освіти: світові тенденції і національна специфіка»), що вимагає від них самостійного відбору джерел, визначення напрямів для зіставлення позицій, стрункого викладу отриманих результатів у формі роботи на конференціях різного рівня. Традиційно навесні на базі факультету педагогічної освіти то соціальної роботи проводиться конференція «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» та інші. Робота на конференціях дозволяє студентам набути досвіду виступу перед незнайомою публікою, глибше зрозуміти свою точку зору, виявити власні недоробки, представити власні напрацювання у галузі порівняльних педагогічних досліджень.

Висновки. Науково-дослідницька діяльність студентів у процесі вивчення порівняльної педагогіки дозволяє найбільш повно проявити індивідуальність, творчі здібності, готовність до самореалізації особистості. Важливо відзначити, що процес дослідження індивідуальний і є цінністю як в освітньому, так і в особистісному сенсі. У зв'язку з цим, майбутній фахівець повинен бути готовим до здійснення науково-дослідницької діяльності. А в свою чергу, готовність до порівняльно-педагогічної науково-дослідницької діяльності дозволить надалі в практичній роботі і на науковому рівні вирішувати різноманітні освітні завдання. Представлені варіанти способів науково-дослідницької роботи студентів сприяють не тільки ефективному освоєнню ними змісту навчальної дисципліни «Порівняльна педагогіка», а й формуванню готовності до використання методів наукового дослідження, здійснення професійної самоосвіти, передбаченої вимогами державного освітнього стандарту вищої освіти.

Джерела та література

1. **Біницька К. М.** Використання активних методів навчання у процесі вивчення курсу «Порівняльна педагогіка» / К. М. Біницька // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. - 2015. - Вип. 4. - С. 74-78.
2. **Комінарець Т. В.** Порівняльний аналіз в розвитку сучасної педагогіки як науки / Т. В. Комінарець // Педагогічний альманах. - 2017. - Вип. 36. - С. 59-64.
3. **Локшина О. І.** Порівняльна педагогіка в Україні у вимірі розвитку світової компаративістики / О. І. Локшина // Український педагогічний журнал. - 2015. - № 1. - С. 36-46.
4. **Пригодій М. А.** Використання компаративного аналізу в дослідженнях з порівняльної педагогіки / М. А. Пригодій // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. - 2015. - Вип. 124. - С. 292-294.
5. **Сисоєва С.** Порівняльна педагогіка в контексті розвитку освітології / С. Сисоєва // Освітологія. - 2014. - Вип. 3. - С. 17-23.
6. **Цюра С. Б.** Методологія порівняльних педагогічних досліджень: принципи, особливості / С. Б. Цюра // Український педагогічний журнал. - 2015. - № 4. - С. 65-72.

References

1. **Binytska K. M.** Vykorystannia aktyvnykh metodiv navchannia u protsesi vuvchennia kursu «Porivnialna pedahohika» / K. M. Binytska // Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka. - 2015. - Vyp. 4. - S. 74-78.
2. **Kominarets T. V.** Porivnialnyi analiz v rozvytku suchasnoi pedahohiky yak nauky / T. V. Kominarets // Pedahohichnyi almanakh. - 2017. - Vyp. 36. - S. 59-64.
3. **Lokshyna O. I.** Porivnialna pedahohika v Ukraini u vymiri rozvytku svitovoi komparatyvistyky / O. I. Lokshyna // Ukrainyski pedahohichnyi zhurnal. - 2015. - № 1. - S. 36-46.
4. **Pryhodii M. A.** Vykorystannia komparatyvnoho analizu v doslidzhenniakh z porivnialnoi pedahohiky / M. A. Pryhodii // Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii : Pedahohichni nauky. - 2015. - Vyp. 124. - S. 292-294.
5. **Sysoieva S.** Porivnialna pedahohika v konteksti rozvytku osvitohii / S. Sysoieva // Osvitohiia. - 2014. - Vyp. 3. - S. 17-23.
6. **Tsiura S. B.** Metodohiia porivnialnykh pedahohichnykh doslidzhen: pryntsyphu, osoblyvosti / S. B. Tsiura // Ukrainyski pedahohichnyi zhurnal. - 2015. - № 4. - S. 65-72.

Емчик А. Г. Научно-исследовательская работа студентов в процессе изучения сравнительной педагогики

Статья посвящена определению и обоснованию направлений, этапов и форм привлечения студентов к научно-исследовательской работе в процессе изучения сравнительной педагогики в заведении высшего образования. Научно-исследовательская деятельность определена как взаимодействие студентов и преподавателей с целью углубления педагогических компаративистских знаний, умений и навыков, полученных в ходе учебного процесса. Выделены два блока в научно-исследовательской деятельности студентов - учебно-исследовательскую и научно-исследовательскую работу. Первая - включена в образовательный процесс и осуществляется в учебное время, вторая - выполняется в свободное от занятий время. Определены задачи профессиональной подготовки студентов в направлении сравнительно-педагогических исследований и актуальные научно-исследовательские компетенции, которые формируются в процессе изучения сравнительной педагогики в заведении высшего образования: информационно-коммуникативные, методологические, теоретические, эмпирические. Описаны этапы студенческого сравнительно-педагогического исследования: ориентировочный, исполнительный, контрольный и корректирующий. Охарактеризованы способы привлечения

студентов в учебно-исследовательскую деятельность в процессе изучения сравнительной педагогики, а именно научная дуэль, case-study, педагогические кроссворды, портфолио, учебные мини-исследования, а также работа с зарубежной художественной литературой. Доказано, что их использование способствует не только эффективному освоению студентами содержания учебной дисциплины «Сравнительная педагогика», но и формированию готовности к использованию методов научного исследования, осуществлению профессионального самообразования, предусмотренного требованиями государственного образовательного стандарта высшего образования.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа студентов, сравнительная педагогика, сравнительно-педагогическое исследование.

Iemchyk Oleksandra. Scientific and research work of students in the study of comparative pedagogy.

The article is devoted to the definition and substantiation of the directions, stages and forms of attracting students to research work in the process of studying comparative pedagogy at a higher education institution. Research activities has been defined as the interaction of students and teachers with the aim of deepening comparative pedagogical knowledge, skills and abilities obtained during the educational process. Two blocks in research activity of students are allocated – educational-scientific and scientific-research work. The first one is included in the educational process and is carried out at school time. The second one is performed at a free from lessons time. The tasks of professional training of students in the direction of comparative-pedagogical researches and actual scientific research competencies, which are formed in the process of study of comparative pedagogy in a higher education institution have been defined: informational-communicative, methodological, theoretical, empirical. The stages of student comparative-pedagogical research have been described: orientational, executive, control and corrective. Methods of attracting students into educational activities in the process of studying comparative pedagogy, namely, a scientific duel, case-study, pedagogical crossword puzzles, a portfolio, educational mini-researches, and work with foreign artistic literature, have been described. It is proved that their use contributes not only to the effective mastery of the content of the academic discipline "Comparative Pedagogy" by students, but also to the formation of readiness for the use of scientific research methods, the implementation of professional self-education, provided by the requirements of the state educational standard of higher education.

Key words: scientific-research work of students, comparative pedagogy, comparative-pedagogical research.

Стаття надійшла до редколегії
01.11.2018 р.